

Aleg. 149.

S p r a w o z d a n i e

komisyi gospodarstwa krajowego o szkole rolniczej folwarku
w Czernichowie.

Wysoki Sejmie!

S z k o ł a.

Sprawozdanie Wydziału krajowego świadczy o dokonaniu robót około nowego gmachu i internatu w Czernichowie. Gmach ten świadczy o ofiarności kraju na naukę rolnictwa, jest także dowodem najszerzych intencji utworzenia młodzieży wygodnego przybytku dla nabycia wiedzy, której wartość o tyle się podnosi, o ile z każdym rokiem zwiększające się trudności dla zawodu rolnika zawodową umiejętność tem konieczniejszą czynią.

Wymogom umieszczenia stało się w każdym niemal kierunku zadość. Przybudowany, a dziś główną część Zakładu stanowiący gmach, przedstawia się pod względem rozmiarów okazale, pod względem dekoracyjnym, skromnie. Rozkład wewnętrzny jest dobrze ombyślany, a stosowne urządzenie tak w całości, jako też i w szczegółach, świadczą w każdym zakątku, że przy sporządzeniu planu, przewodnią myślą była możliwie największa wygoda przy równoczesnem uwzględnieniu wszelkich potrzeb tak w kierunku pedagogicznym, jak administracyjnym.

Zaznaczyć należy z uznaniem, że przy tej tak znacznej budowie, kosztorys nietylko nie został przekroczony, ale nawet w granicach tegoż z powodu skrupulatnej oszczędności i ścisłego nadzoru została nadprogramowo urządzoną kaplica, która przy zużytkowaniu klatki schodowej, daje możność odprawiania nabożeństwa wewnątrz gmachu w obecności całego personalu szkolnego.

Co do motywów przytoczonych w sprawozdaniu Wydziału krajowego, a odnoszących się do adaptacji w starym gmachu, komisya gospodarstwa krajowego uznaje takowe za słuszne i oświadcza się za przyznaniem kwoty 5.500 zł. wstawionej przez Wydział krajowy do preliminarza w rubryce V. poz. 29 b), jako zupełnie usprawiedliwionej bezwzględną potrzebą.

O ile zaspokojenie materyalnych potrzeb Zakładu Czernichowskiego wywołać może uczucie zadowolenia, o tyle znowu stosunki szkoły, jako takiej, przedstawiają się mniej zadowolniająco.

Wybryki młodzieży, których widownią był Zakład Czernichowski w roku 1893, ponowione w ubiegłym roku, pozwalają przypuszczać, że w organizacyi Zakładu znajdują się jeszcze błędy

i usterki, wymagające zmiany, by cel zamierzony wykształcenia pracowitych i z korzyścią dla kraju i społeczeństwa pracujących rolników, został osiągnięty w całej pełni. Komisya gospodarstwa krajowego jest zdania, że w tych smutnych objawach upatrywać należy brak sprężystej ręki, której kierownictwo usuwałoby a limine możność podobnych objawów. — Uwaga umieszczona w sprawozdaniu Wydziału krajowego, że główne źródło wybryków leży w nierównym wieku i w niejednakowem przygotowaniu przyjmowanych uczniów, jest słuszną. Jestto jednak dowodem, że przepisy statutu i wydanych przez Wydział krajowy instrukcyi, nie mają stałego zastosowania w praktyce.

Komisya gospodarstwa krajowego, nie tylko w tem jednak upatruje przyczynę złego. Na to inne także składają się okoliczności. Przedewszystkiem dłuższa nieobecność dyrektora musiała ujemnie oddziaływać na stosunki wewnętrzne w ebwili, gdy one przy zmianie, wywołanej nową budową tem sprężystszeo kierunku, a prawdopodobnie także odmiennego, i do nowej sytuacji zastosowanego regulaminu wymagały. Prowizoryczne kierownictwo, jakkolwiek w najzacieńszych spoczywające rękach, nie może już ze względu na swój charakter tymczasowości wpływać bezwzględnie dodatnio w takiej ebwili przejściowej, bo nie posiada warunków ciągłości jednolitego kierunku, który powagą urzędu i doświadczenem okiem wytrawnego dyrektora wzmocniony, o wiele łatwiej usunąć może pojawiające się zło w zarodku. Tu nadmienić musi komisya gospodarstwa krajowego, że tak długą nieobecność Dra Łaszczyńskiego, przypisać należy nadwątłomemu zdrowiu, wymagającemu dłuższej knracyi. Przy takim stanie rzeczy, Zakład Czernichowski przez dłuższy czas pozbawiony dyrektora stałego, mógłby być narażony na szkodliwe prowizoryum, wywołujące temsamem równie szkodliwe konsekwencye. Wobec tego sądzi komisya gospodarstwa krajowego, że obowiązkiem Wydziału krajowego będzie zbadać, o ile obecne prowizoryum przydłużałoby się musiało i czy nie należałoby w interesie Zakładu postarać się zawczasu o pozyskanie odpowiedniej siły, gdyby stan zdrowia nie dozwalał obecnemu dyrektorowi objąć rychło stałego urzędowania. W takim razie, uważa komisya gospodarstwa krajowego w pierwszym rzędzie rozpisanie konkursu za wskazane, a gdyby w ten sposób odpowiednia osobistość nie mogła być pozyskaną, natenczas zaleca komisya Wydziałowi krajowemu drogę prywatnych poszukiwań, a to celem jak najrychlejszego i najkorzystniejszego załatwienia tej naglącej i ważnej sprawy.

Następnie uważa komisya gospodarstwa krajowego za potrzebne zbadać, czy w Czernichowie nie znajdują się elementa, mogąc źle oddziaływać na łatwo zapalne umysły młodzieży, a w tym wypadku należałoby je bezwzględnie usunąć. Posłuch i poszanowanie Władzy winny zapanować w całej organizacyi zakładu, a przekroczenia w tym względzie nie powinny być cierpiane.

Przy tej sposobności powtórzyć musi komisya gospodarstwa krajowego zdanie, wypowiedziane już w poprzednich sprawozdaniach, że dla uzyskania sprężystej administracyi potrzebnym jest także ścisły i systematyczny nadzór nad szkołami rolniczemi. Powołując się zarówno na dawniejsze sprawozdania o szkole Czernichowskiej, jako też na przeszłoroczny wniosek komisji gospodarstwa krajowego, przy sprawozdaniu o szkole Dublańskiej komisya obecnie obradująca poleca odnośne ustępy jak najusilniej rozwadze Wydziału krajowego.

Cheąc wyczerpać swe zdanie o powodach pojawiających się tak często nieporządków, komisya gosp. kraj. sądzi, że upatrywać je także należy w niedostatecznem zajęciu młodzieży poza godzinami nauki, objętej obowiązującym planem naukowym. Plan ten bowiem oznacza w dnie powszednie 6 godzin pracy, w czwartek tylko 4 godziny, niedziela i święta są wolne od nauki.

Po odliczeniu czasu potrzebnego na przygotowania, pozostaje go jeszcze dużo do zużytkowania na cele pożyteczne, a jednym z takich byłyby niezawodnie demonstracye praktyczne przy gremialnem zwiedzaniu gospodarstwa pod nadzorem profesorów lub instruktora i przy połączeniu tych wycieczek z objaśnieniami, dotyczącymi bieżącej nauki teoretycznej.

Komisya gospodarstwa krajowego czyni powyższą uwagę, jako godną zastanowienia tem więcej, ileże przy zastosowaniu nauki robót praktycznych nietylko nauka, jako taka, znacznie zyskać może. — ale nadto wytworzy bardzo użyteczny środek poskromienia zbyt wybujałej młodzieńczej siły fizycznej — a to przez uszczuplenie czasu na niewczesne pomysły, które łatwo się pojawiają między młodzieżą w przydługiej porze gnuśnego siedzenia. W program dziennego zajęcia nie wchodzi w Czernichowie systematyczna przechadzka, którą zarówno w interesie zdrowia, jakoteż z korzyści dla fachowego pouczania i ścisłego nadzoru zastąpićby można luźne i niepożyteczne zajęcia młodzieży w godzinach rekreacyjnych. Współdziałanie profesorów przy zastosowaniu tego projektu wydaje się komisji tem więcej zapewnionym, ile że większa ich część obciążona jest małą stosunkowo ilością godzin wykładowych, które w innych zakładach naukowych o wiele bywają liczniejsze.

Na tychsamyh poglądach się opierając, uważa komisya gospodarstwa krajowego za nieodzownie potrzebne, by posada instruktora dla nauk praktycznych powierzona została odpowiednio ukwalifikowanemu rolnikowi. Posada osobnego ekonomo okaże się w tym razie zbyteczną, gdyż instruktor z łatwością zarządzać może małym folwarkiem Czernichowskim, bez zaniedbania głównego zadania t. j. nauki.

Podobnie jak w roku przeszłym Komisya gospodarstwa krajowego domagać się musi sporządzenia inwentarza w Czernichowie. Obecnie inwentarz ten przy wystawieniu nowego gmachu przenoszący prawdopodobnie wartość 100.000 zł. o tyle więcej godnym jest zainwentowania o ile jest liczniejszym i kosztowniejszym. Powołując się na wywody w poprzednim sprawozdaniu umieszczone, komisya gospodarstwa krajowego uważając sprawę tę za równie ważną jak nagłą, pozwala sobie przedstawić Wysokiemu Sejmowi odpowiedni wniosek.

Przy równie analogicznem powołaniu się na poprzednie sprawozdanie, Komisya gospodarstwa krajowego przedstawia także sprawę podręczników pod uchwałę Wysokiego Sejmu, dodając przytem swoją uwagę, że załatwienie tej sprawy łatwiejszem się stanie, skoro koszt nakładu pokrytym zostanie z funduszków krajowych, choćby nawet honorarium autorskie niższonem zostało. Koszta bowiem, połączone z nakładem, przy szczupłej ilości egzemplarzy, znajdujących odbył w jedynej średniej szkole rolniczej w kraju, nie mogą zachęcać autora do podjęcia wydatku, połączonego chyba z pojęciem wyjątkowej ofiarności osobistej.

W sprawie budowy mieszkań dla trzech profesorów, Komisya gospodarstwa krajowego podziela w zupełności opinię Wydziału krajowego, wyrażoną w sprawozdaniu i uznaje projekt załatwienia tej sprawy za właściwy.

Odnośnie do ustępu, dotyczącego zapowiedzianych wniosków o reorganizacji plac profesorów szkoły Czernichowskiej, Komisya gospodarstwa krajowego uznając w zupełności motywa, które skłaniają Wydział krajowy do zamierzonego projektu, uważa jednak za wskazane zwrócić uwagę Wydziału krajowemu na kwalifikację, jako na warunek dający równe prawa do równych poborów. Zanim jednak zapowiedziany projekt zrealizowanym będzie, uważa Komisya gospodarstwa krajowego za właściwe polecić już teraz względem Wydziału krajowego profesora Dr. Birkenmayera, pełniącego obecnie prowizorycznie obowiązki dyrektora.

Profesor Dr. Birkenmayer pracuje z pożytkiem dla zakładu i z rzetelnem do niego przywiązaniem od lat 17. na miejscu w Czernichowie. Pobory jego jednak są niższe od poborów innych profesorów, młodszych wiekiem i latami służby. Komisya gospodarstwa krajowego uważając zrównanie tychże za rzecz słuszną, niemniej też w przekonaniu, że w obec zasług Dr. Birkenmayera znajdują się niezawodnie środki korzystnego załatwienia, zaleca Wydziałowi krajowemu wniesione przez niego podanie do l. 73674 do możliwego uwzględnienia.

Równie życzliwie oświadcza się komisya gospodarstwa krajowego co do sprawy poruszonej w podanej do kuratorji prośbie kapelana ks. Jelonka o stabilizację a to tak ze względu na korzystną dla zakładu działalność ks. kapelana, jakoteż przez wzgląd na powagę stano-

wiska w obec młodzieży, która przy charakterze stałej p sady wzmocnioną zostanie. Organizacya rachunkowości w Czernichowie nie zdaje się odpowiadać wymaganiom w całym tego słowa znaczeniu. Uwagę tę nastęca okoliczność, że dla zamknięcia rachunków i przeniesienia remanentu na nowy rok rachunkowy, Wydział krajowy czuł się zniewolonym wysłać do Czernichowa urzędnika rachunkowego, specjalnie do tej czynności uzdolnionego. Z tego wnosić można, że obecny funkcyonaryusz nie posiada odpowiedniej kwalifikacyi. Rzecz godna zbadania i odpowiedniego zarządzenia, by wszystkie kółka organiczne dobrze funkcyonowały w Czernichowie.

W obec treści sprawozdania Wydziału krajowego, dotyczącego urządzenia stawków dla hodowli rybi praktycznej nauki rybactwa w Czernichowie, komisya gospodarstwa krajowego sądzi, że do zbadania, w jaki sposób, w jakiej ilości i w jakich rozmiarach stawki w Czernichowie miałyby być założone, należy użyć fachowego rybaka, którego zdanie prawdopodobnie odmiennem będzie od zdania niepopartego fachową wiedzą w rybactwie. Ze względu na doniosłość tego działu naukowego przy szkole Czernichowskiej, niemniej też ze względu na możność uzyskania funduszów ze skarbu Państwa na ten cel, komisya gospodarstwa krajowego zaleca Wydziałowi krajowemu zarządzenie ponownych badań przy pomocy sił fachowych, a przekonana o korzyściach naukowych, jakie przy kształceniu młodzieży w zakładzie rolniczym w tym kierunku dla rolnictwa w dzisiejszych czasach wyniknąć mogą, stawia ponowny wniosek do zatwierdzenia Wysockiego Sejmu, pragnąc uzyskać tem silniejszego poparcia dla tego działu naukowego przy szkole Czernichowskiej.

Projektowanego przekształcenia części obecnego ogrodu, obsadzonego wielką ilością szepci i dziełek na pole doświadczalne nie może komisya gospodarstwa krajowego uznać za korzystną zmianę, a to ze względu na dokonane znacznym kosztem uregulowanie gruntu pod szkółki owocowe, które się bardzo pięknie rozwijają i wedle sprawozdania wcale pokazywały dochód przynoszą. Przy użyciu tej części ogrodu pod pole doświadczalne wypadałoby wykarczować kilkanaście tysięcy znajdujących się tam drzewek, a to ze stratą ich wartości i trudu wychowania. Zaniechanie tego projektu wydaje się tem więcej wskazanem, ile że w bezpośredniej bliskości zakładu znajdują się grunta, nadające się wyśmienicie na ten cel.

W obec trudności, jakie nastęca prowadzenie kuchni w własnym zarządzie w Czernichowie, komisya gospodarstwa krajowego zaleca Wydziałowi krajowemu zbadanie, czyli system przyjęty w internacie Dublańskim, a polegający na dostarczaniu pożywienia dla uczniów przez przedsiębiorcę, nie byłby również wskazanym w Czernichowie.

F o l w a r k .

Folwark Czernichowski nie jest objęty osobnem sprawozdaniem Wydziału krajowego. Nie zaszły tam też żadne ważniejsze zmiany, wymagające szczegółowego opisu.

Komisya gospodarstwa krajowego jednak podnieść musi niekorzystną wiadomość, jaka ją doszła o oborze Czernichowskiej, zakupionej przed rokiem znacznym nakładem. Oto jedna krowa z powodu skonstatowanej gruźlicy musiała być sprzedaną, a druga z obecnie tam znajdujących się jest o tę chorobę podejrzana. Choroba ta, mogąca zniszczyć całą oborę, wywołała dawniej potrzebę wysprzedaży poprzedniej obory rasy holenderskiej, która zastąpiona została krowami rasy Simmenthal. Gdy obecnie gruźlica pojawiła się wśród tychże, możnaby przypuszczać, że stajnia przed ich wprowadzeniem nie została dostatecznie oczyszczoną z zarodków chorobowych, lecz byłoby także mogło, że pojedyncze sztuki zakupione zostały z zarodkiem tej strasznej choroby, którą tak teraz, jak pierw zagraża całej stajni. Gdy nadto wedle zasięgniętych informacyi krowy te wbrew nadziejom są bardzo mało mleczne, a pod tym względem o wiele nawet gorsze od poprzednich, zachodzi więc konieczność zastanowienia się, czy nie należałoby przystąpić raz jesz-

cze do radykalnej zmiany. Nie przesądzając ośnośnych postanowień, zależnych od szczegółowych badań, komisya gospodarstwa krajowego zwraca uwagę Wydziału krajowego na możliwą korzyść założenia w Czernichowie obory rasy krajowej, a to jako obory zarodowej, założonej przy pomocy subwenyi krakowskiego Towarzystwa gospodarczego.

Na podstawie powyższego sprawozdania komisya gospodarstwa krajowego wniosł:

Wysoki Sejm raczy uchwalić:

I. Sejm przyjmuje sprawozdanie Wydziału krajowego o szkole i folwarku w Czernichowskim do wiadomości.

II. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, by w najkrótszym czasie zarządził sporządzenie inwentarza szkoły i folwarku w Czernichowie.

III. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, by w możliwie najkrótszym czasie postarał się dla szkoły Czernichowskiej o podręczniki dla działu nauk praktycznych.

IV. Sejm poleca Wydziałowi krajowemu, by przy pomocy sił fachowych zarządził dalsze badania, dotyczące urządzenia stawków rybnych dla praktycznej nauki rybactwa w Czernichowie i aby poczynił starania u c. k. Rządu celem zapewnienia udziału jego w kosztach urządzenia tychże.

We Lwowie dnia 28. stycznia 1895.

Przewodniczący:

Polanowski w. r.

Sprawozdawca:

Vivien w. r.

